

Työeläkelaitoksille

PERUSTEETTOMASTI MAKSETUN ELÄKKEEN TAKAISIN PERIMINEN

Yksityisen puolen työeläkejärjestelmässä ei ole aikaisemmin annettu ohjeita siitä, missä tilanteissa ja millaista menettelyä noudattaen perusteettomasti maksettu eläke voidaan periä takaisin. Tämän vuoksi Eläketurvakeskus on pitänyt tarkoituksenmukaisena koota yhteen oikeuskäytännön tähän asiaan viitoittamat periaatteet.

Koko takaisinperintää koskeva menettely olisi pyrittävä hoitamaan työeläkejärjestelmässä viemättä asiaa yleiseen tuomioistuimeen. Työttömyyseläkettä koskevia erityistilanteita lukuun ottamatta työeläkelaeissa ei kuitenkaan ole takaisinperintää koskevia säännöksiä. Tästä syystä eräissä tilanteissa voidaan joutua turvautumaan yleisiin siviilioikeudellisiin perintätöihin.

Eläketurvakeskuksessa seurataan oikeuskäytännön kehitystä. Havaituista linjanmuutoksista ilmoitetaan eläkelaitoksille.

ELÄKETURVAKESKUS

Antti Suominen

Pentti Koivistoinen

SISÄLLYSLUETTELO

Sivu

PERUSTEETTOMASTI MAKSETUN ELÄKKEEN TAKAISIN PERIMINEN	1
1. YLEISTÄ	1
2. PERUSTEETTOMASTI MAKSETTU SUORITUS	2
2.1. Virheellinen eläkepääätös	2
2.2. Virhe maksatuksessa	2
3. ELÄKKEENSAAJAN TUOTTAMUKSEN MERKITYS	3
3.1. Vilpillinen menettely	3
3.2. Vilpitön mieli	4
4. TAKAISIN PERITTÄVÄN MÄÄRÄN KOHTUULLISTAMINEN	4
4.1. Kohtuullistamisperiaatteet	4
4.2. Selvitykset eläkkeensaajan taloudellisesta tilanteesta	5
5. TAKAISINPERINTÄMENETTELY	5
5.1. Takaisinperintää koskeva asia ratkaistu muutoksenhakuelimissä	6
5.2. Takaisin perittävän määrän kuittaaminen vastaisista eläkkeistä	7
5.2.1. Eläkkeensaajan suostumus	7
5.2.2. Eläkkeestä kuitattavan erän suuruus ..	8
5.2.3. Valtakirjamenettely	8
5.2.4. Ulosmittaaminen muusta tulosta tai omaisuudesta	8
5.2.5. Maksamismääräysmenettely, lainhaku ja kanne alioikeudessa	9
6. SAATAVAN VANHENTUMINEN	10
7. KORON TAI ETUUDEN KOROTUKSEN PERIMINEN	10
8. TYÖTTÖMYYSELÄKE	10
9. TAKAISINPERINTÄ MUISSA ELÄKKEISSÄ	11
9.1. Kansaneläkelaki	11
9.2. Valtion eläkelaki ja kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelaki ...	11
10. VEROTUS	12

Lainopillinen osasto

5.5.1987

PERUSTEETTOMASTI MAKSETUN ELÄKKEEN TAKAISIN PERIMINEN

1
YLEISTÄ

Yleisten oikeusperiaatteiden mukaista on, että perusteettomasti suoritettu etu peritään takaisin. Sosiaalivakuutuksen toimeenpanossa on kuitenkin tekijöitä, jotka eivät puolla perusteettoman edun takaisin perimistä. Tässä yleiskirjeessä selvitetään niitä seikkoja, jotka tulee ottaa huomioon aiheettomasti maksetun eläkkeen mahdollisessa takaisin perimisessä.

Yksityisen puolen työeläkejärjestelmässä takaisinperintä on puutteellisesti säännelty. Tämä merkitsee takaisinperinnän osalta monimutkaista menettelyä. Ainoastaan työttömyyseläkkeen osalta TEL:ssä on säännökset eläkkeen takaisin perimisestä tietyissä tilanteissa (kts. kohta 8).

Koko takaisinperintää koskeva menettely olisi pyrittävä hoitamaan työeläkejärjestelmässä viemättä asiaa yleiseen tuomioistuimeen. Jos näin kuitenkin joudutaan menettelemään, se voi tapahtua vasta sen jälkeen kun takaisinperinnästä on annettu työeläkejärjestelmässä päätös ja tämä on saanut lainvoiman. Ensisijaisesti asiasta olisi aina pyrittävä sopimaan eläkkeensaajan kanssa.

Yksityisen eläkelaitoksen takaisinperintäpäätös ei ole sellainen ulosottolain 3 luvun 1 §:ssä tarkoitettu päätös, jonka perusteella voitaisiin ryhtyä ulosottoon. Jos eläkelaitoksen takaisinperintää koskevasta päätöksestä ei ole valitettu ja se on saanut lainvoiman, eikä takaisinmaksu tapahdu vapaaehtoisesti, eläkelaitoksen on ryhdyttävä siviilioikeudellisiin perintätoimiin. Mikäli maksamismääräysmenettely tai lainhaku eivät johda tulokseen, käytettäväksi jää kanne yleisessä alioikeudessa ja sen jälkeinen ulosotto.

Jos takaisinperinnästä on päätetty eläkelautakunnassa tai vakuutusosoikeudessa, voidaan ulosottoon ryhtyä näiden muutoksenhakuelinten päätösten nojalla, ellei perusteettoman edun saaja vapaaehtoisesti palauta eläkelaitokselle liikaa saamaansa määrää. Eläkelautakunnan päätöksen osalta on odotettava, että se on saanut lainvoiman. Päätöksen tultua lainvoimaiseksi takaisin perittävä määrä voidaan TEL 20 §:n 2 momentin perusteella periä ulosottoteitse. Vakuutusosoikeuden päätöksen täytäntöönpanokelpoisuus perustuu suoraan ulosottolakiin.

Lainopillinen osasto

5.5.1987

2

PERUSTEETTOMASTI MAKSETTU SUORITUS

Eläkkeensaaja voi saada perusteetonta suoritusta, joka johtuu eläkepäätöksen virheellisyydestä tai eläkkeen maksatuksessa tapahtuneesta virheestä.

2.1

Virheellinen eläkepäätös

Eläkepäätöksessä saattaa olla virhe, jonka vuoksi eläke tulee maksettavaksi liian suurena. Jotta liikaa maksettua eläkettä voitaisiin ryhtyä perimään takaisin, edellytetään, että vakuutusoiikeus ensin purkaa virheellisen eläkepäätöksen.

Eläkepäätös voi olla virheellinen sen vuoksi, että se perustuu virheellisiin tosiasioihin tai että sen perusteena olevat tiedot ovat puutteelliset. Lisäksi virhe voi johtua lain väärästä soveltamisesta.

Eläkepäätös saattaa olla myös alunperin oikein, mutta olosuhteiden muuttuminen tekee sen perusteella maksettavan eläkkeen virheelliseksi. Näin on asia esimerkiksi silloin kun eläkkeen saamisen edellytyksissä tapahtunutta muutosta koskeva ilmoitusvelvollisuus, joka on laissa säädetty, laiminlyödään (TEL 17a §, TEA 12a §). Myös edunsaajien lukumäärässä voi tapahtua muutoksia ja tieto tästä jää ajoissa saapumatta eläkelaitokselle. Tällöin virheen selvittyä annetaan uusi päätös ja sen perusteella harkitaan mahdollinen takaisinperintä.

Kirjoitus- tai laskuvirheen tai niihin rinnastettavissa olevan virheen eläkelaitos voi oikaista purkua hakematta. Epäselvissä tapauksissa virhettä on yleensä pidettävä päätökseen liittyvänä asiavirheenä.

2.2

Virhe maksatuksessa

Eläkettä saatetaan maksaa suurempana kuin eläkepäätöksessä on todettu myös eläkkeen maksatuksessa tapahtuneen virheen vuoksi. Maksatusvirheiden johdosta suoritettava takaisinperintä ei edellytä eläkepäätökseen puuttumista, sillä itse päätöksessä ei ole virhettä.

Maksatusvirhe on kysymyksessä esimerkiksi silloin, kun maksussa oleva eläke suoritetaan vahingossa kahteen kertaan tai maksettavan eläkkeen määrässä on desimaalivirhe. Henkilölle saatetaan myös tietojenkäsittelytekniikan häiriön, koodauksessa tai muussa

Lainopillinen osasto

5.5.1987

vastaavassa työvaiheessa tapahtuneen erehdyksen vuoksi maksaa väärä suoritus.

Maksatusvirhetilanteessa on päätösvirhettä useammin perusteltua periä väärin maksettu määrä kokonaan tai osittain takaisin. Näin on syytä tehdä erityisesti silloin kun maksettu määrä poikkeaa merkittävästi eläkepääatöksessä todetusta eikä virheellinen maksaminen ole jatkunut niin pitkään, että väärän maksun voitaisiin katsoa vakiintuneen. Tilannetta voidaan pitää vakiintuneena ainakin silloin, kun eläkettä on maksettu vähintään viisi vuotta.

3

ELÄKKEENSAAJAN TUOTTAMUKSEN MERKITYS

Kun kyseessä on päätöksen poistaminen TEL 21a §:n 3 momentin mukaan tämän lain mukainen aiheettomasti maksettu etu voidaan jättää takaisin perimättä, jos sen myöntämisen tai maksamisen ei ole katsottava johtuneen eläkkeensaajan vilpillisestä menettelystä. Viittaussäännön perusteella sama koskee myös LEL-, TaEL-, YEL- ja MYEL-eläkkeitä.

Tätä säännöstä ei voida suoraan soveltaa maksuvirhetilanteeseen, vaan sen osalta on noudatettava perusteettoman edun palauttamista koskevia yleisiä periaatteita. Myös näiden mukaan edunsaajan tiedolla virheestä on merkitystä, kun mahdollisesta takaisinperinnästä päätetään.

3.1

Vilpillinen menettely

Silloin kun eläkkeensaaja ryhtyy aktiiviseen toimintaan perusteettoman edun saamiseksi, täyttyvät yleensä myös petoksen tunnusmerkit, ja kyseessä on rikos. Näissä tapauksissa eläke on aina perittävä takaisin ja harkittava mahdollinen oikeustoimiin ryhtyminen.

Vaikka kysymyksessä ei olisikaan rikos, vilpillisen menettelyn seurauksena virheellisesti suoritettu määrä on perittävä takaisin. Henkilön katsotaan menetelleen vilpillisesti silloin kun hän tiesi tai hänen olisi kohtuudella pitänyt tietää virheestä. Eläkelaitoksella ei tällöin ole harkintavaltaa. Rajanveto vilpillisen ja vilpittömän mielen välillä ei kuitenkaan aina ole selvää.

Oikeuskäytännössä eläkkeensaajan ei ole herkästi katsottu menetelleen vilpillisesti. Pelkkä liian suuren eläkkeen passiivinen vastaanottaminen ei ole yleensä

Lainopillinen osasto

5.5.1987

käytännössä riittänyt. Oikeuskäytännöstä löytyy tapauksia, joissa eläkkeensaajan ei ole katsottu menettelleen vilpillisesti silloinkaan kun eläkettä on maksettu esimerkiksi kaksinkertaisena ja on olemassa epäilyksiä siitä, että henkilön olisi pitänyt huomata saavansa eläkettä enemmän kuin eläkepäätöksessä on todettu.

Kysymystä harkittaessa on otettava huomioon myös verotuksen ja indeksikorotusten vaikutukset nettoeläkkeen määrään sekä mahdolliset muut henkilölle säännöllisesti tulevat suoritukset eli yleensä kaikki seikat, jotka vaikuttavat henkilön mahdollisuuksiin todeta tapahtunut virhe. Eläkkeensaajan selonottovelvollisuudelle ei ole asetettava suuria vaatimuksia, koska hänen on yleensä voitava luottaa siihen, että eläkelaitoksen toimenpiteet ja sen tekemät eläkelaskelmat ovat oikeita.

3.2

Vilpitön mieli

Vilpittömän mielen olemassa oloa arvioitaessa on käytettävä harkintaa. Jos päädytään siihen, että eläkkeensaaja vastaanottaessaan liian suurta eläkettä ei ole toiminut vilpillisessä mielessä, voidaan eläke kokonaan tai osaksi jättää takaisin perimättä. Ratkaisu koko edun tai sen osan mahdollisesta perimisestä takaisin on tehtävä tapausittain.

4

TAKAISIN PERITTÄVÄN MÄÄRÄN KOHTUULLISTAMINEN

4.1

Kohtuullistamisperiaatteet

Kun eläkelaitos on päättänyt periä eläkkeen takaisin, se voi samalla harkita takaisin perittävän määrän kohtuullistamista. Myös muutoksenhakuelimet ovat antaneet päätöksiä, joilla takaisin perittävän eläkkeen määrää on kohtuullistettu. Ne ovat kiinnittäneet huomiota lähinnä eläkkeensaajan taloudellisiin oloihin, kuten eläkkeiden ja muiden tulojen sekä varallisuuden yhteismäärään. Eläkkeensaajan heikko taloudellinen tilanne, pitkään jatkunut virheellinen menettely sekä vähäinen tuottamuksen aste puoltavat takaisin perittävän määrän pienentämistä. Myös korkea ikä tai sairauden laatu saattavat puoltaa määrän pienentämistä. Huomiota on kiinnitettävä myös siihen, kuinka paljon virhe johtuu eläkelaitoksen tai eläkejärjestelmän omasta toiminnasta.

Lainopillinen osasto

5.5.1987

Maksatuksessa tapahtuneen virheen kohdalla voidaan periaatteessa ottaa huomioon samoja seikkoja kuin päätöksessä olevan virheen vuoksi suoritettavassa kohtuullistamisessa. Perittävän määrän vähentämiselle tai perinnästä luopumiselle ei kuitenkaan yleensä ole todettavissa yhtä paljon perusteita.

Jos eläkkeensaajalle maksetaan takautuvasti eläkettä suuri määrä yhdellä kerralla ja tällöin maksatuksessa tapahtuu virhe, on kohtuullistaminen yleensä vähemmän perusteltua, varsinkin jos virhe huomataan pian maksun jälkeen. Kohtuullistamista ei suoritettaisi myöskään sellaisessa tilanteessa kun eläkkeensaajalle myöhemmin myönnetään eläke samalta ajalta, jolta hänelle jo virheellisesti maksetaan eläkettä esimerkiksi toisesta eläkejärjestelmästä.

4.2

Selvitykset eläkkeensaajan taloudellisesta tilanteesta

Eläkkeensaajan sosiaalitaloudellisista oloista voidaan pyytää esimerkiksi sosiaalilautakunnan lausunto. Eläkkeensaajan taloudellista tilannetta harkittaessa ratkaisuperusteita voi saada myös sosiaalihuoltolaissa tarkoitetun toimeentulotuen määrästä tai asetuksesta ulosmittaamatta jätettävästä palkan määrästä.

Jos vilpittömässä mielessä olleella eläkkeensaajalla ei ole sanottavaa omaisuutta ja hänen tulonsakin jäävät lähelle toimeentulotuen tai ulosmittaamatta jätettävän palkan määrää, takaisinperinnästä voidaan luopua.

5

TAKAISINPERINTÄMENETTELY

Jos takaisinperintään päädytään, eläkelaitoksen on aina annettava asiasta valituskelpoinen päätös. Tätä ennen eläkkeensaajalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Mikäli takaisinperinnästä luovutaan, myös tästä ratkaisusta on ilmoitettava kirjallisesti eläkkeensaajalle. Varsinainen valituskelpoinen päätös on syytä antaa vain silloin kun eläkkeensaaja sitä nimenomaisesti pyytää.

Jos kyseessä on virheellisen eläkepäätöksen vuoksi aiheettomasti maksettu eläke, takaisinperintää koskeva päätös voidaan antaa vasta sen jälkeen kun vakuutusosikeus on purkanut virheellisen eläkepäätöksen. Eläke voidaan kuitenkin maksaa oikean suuruisena jo purkuhakemuksen tekemisestä lukien (TEL 21a §:n 1 momentti).

Lainopillinen osasto

5.5.1987

Ellei purkuhakemukseen suostuta, eläkettä on suoritettava alkuperäisen määräisenä ja eläkkeensaajalle on maksettava myös takautuvalta ajalta maksamatta jäänyt eläkkeen osa viivästyskorotuksineen.

Myös maksatuksessa tapahtuneen virheen osalta eläkelaitoksen tulee antaa takaisinperinnästä muutoksenhakusoituksella varustettu päätös.

TEL 21 §:n 6 momentin mukaan eläkelaitoksen ja ETK:n päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu. Vaikka mainittu lainkohta voisi muodollisesti antaa mahdollisuuden lainvoimaa vailla olevan päätöksen toimeenpanoon, tähän ei pitäisi ryhtyä. Ei ole kohtuullista vaatia eläkkeensaajaa suorittamaan perusteettomasti saatua etua takaisin eläkelaitokselle, jos hän on valittanut takaisinperinnästä. Eläkelaitos ja eläkkeensaaja voivat kuitenkin aina sopia takaisinperinnästä riippumatta tätä koskevan päätöksen lainvoimaisuudesta.

5.1

Takaisinperintää koskeva asia ratkaistu muutoksenhakuelimissä

Kysymys voi tulla muutoksenhakuelimen ratkaistavaksi siten, että alunperin valituksenalaisessa eläkepäätöksessä on ollut kysymys yksinomaan tai muun asian ohessa takaisinperinnästä. Muutoksenhakuelimet saattavat myös esimerkiksi purkuasian yhteydessä lausua aiheettomasti maksetun eläke-erän takaisin perimisestä tai muuten ottaa kysymyksen viivytyksen välttämiseksi tutkittavakseen. Käytännössä tällainen vaatimus kuitenkin siirrettäneen yleensä eläkelaitokselle päätöksen antamista varten.

Silloin kun takaisinperintää koskeva asia on ratkaistu muutoksenhakuelimessä, eläkelaitoksen ei ole enää annettava asiasta uutta päätöstä edes siltä osin kuin takaisin perittävä määrä pyritään eläkkeensaajan suositumuksella kuittaamaan vastaisista eläkkeistä.

Eläkkeensaajaan on tällöin otettava esimerkiksi kirjeitse yhteyttä ja pyrittävä sopimaan tavasta, jolla liikaa maksettu määrä suoritetaan eläkelaitokselle takaisin. Käytännössä on usein tarkoituksenmukaista menetellä siten, että sovittu osa vastaisista eläkeriistä käytetään aiheettomasti maksetun eläkkeen suoritukseksi.

Lainopillinen osasto

5.5.1987

5.2

Takaisin perittävän määrän kuittaaminen vastaisista eläkkeistä

Valtion ja kunnallisen eläkejärjestelmän mukaan aiheettomasti maksettu eläkemäärä saadaan periä takaisin myös siten, että se vähennetään vastaisista eläke-eristä. Samanlaista säännöstä ei ole TEL:ssä. Sen sijaan siinä on työttömyyseläkkeen osalta erityissäännös, jonka perusteella tietyissä tilanteissa voidaan periä tai on perittävä perusteettomasti maksettu eläke takaisin. Tällöin eläke voidaan periä takaisin myös kuittaamalla se vastaisista eläke-eristä. (kts. kohta 8)

Lisäksi YEL:n ja MYEL:n mukaisia vakuutusmaksuja voidaan nimenomaisen lainsäädännön nojalla periä eläkkeestä ilman eläkkeensaajan suostumusta enintään kolmannes kulloinkin maksettavan eläkkeen määrästä.

Näiden säännösten lisäksi yksityisen sektorin työeläkelaeissa ei ole muita määräyksiä siitä, milloin eläkettä voidaan käyttää eläkelaitoksen saamisen kuittaamiseen. Vastakohtaispäätelmänä (e contrario) on katsottava, että kuittaus vastaisista eläkkeistä ei ole muissa tilanteissa mahdollista ilman eläkkeensaajan suostumusta. Tämän kannan myös muutoksenhakuelimet ovat hyväksyneet.

Uusien eläkemuotojen myötä tarve kehittää takaisinperintää koskevia säännöksiä on kasvanut. Menettelyn uudistaminen onkin parhaillaan vireillä.

5.2.1

Eläkkeensaajan suostumus

Mikäli takaisinperintä halutaan kohdistaa vastaisiin eläke-eriin, voidaan toimia kahdella eri tavalla. Maininta kuittauksesta voidaan sisällyttää takaisinperintäpäätökseen tai perintätavasta voidaan ilmoittaa erikseen. Kummassakin tapauksessa eläkelaitoksen tulee ottaa yhteyttä eläkkeensaajaan ja selittää tilanne hänelle. Mikäli eläkkeensaaja nimenomaisesti hyväksyy kuittaamisen vastaisista eläke-eristä, tästä voidaan ottaa maininta perimistä koskevaan päätökseen, johon annetaan normaali muutoksenhakuosoitus. Täytännönpanoon voidaan ryhtyä päätöksen saatua lainvoiman.

Lainopillinen osasto

5.5.1987

5.2.2

Eläkkeestä kuitattavan erän suuruus

Kuittauksesta sovittaessa käytännössä eläkelaitos voi yleensä esittää korkeintaan yhtä kolmasosaa (1/3) nettoeläkkeen määrästä. Tällöin tulee kuitenkin ottaa huomioon asetus ulosmittaamatta jätettävästä palkan määrästä ja soveltuvin osin noudattaa sen periaatteita. Ulosmittaamatta jätettävän palkan määrä vahvistetaan mainitulla asetuksella vuosittain. Määrättäessä kuitattavaa eläkkeen osaa, otetaan huomioon henkilön kaikki eläkkeet. Koska kuittaus edellyttää eläkkeensaajan suostumusta, voidaan asiasta sopia toisinkin. Tällöin ei kuitenkaan tulisi tehdä sopimusta, jonka mukaan eläkettä maksettaisiin pitkän aikaa pienempänä kuin ulosottomenettelyssä olisi mahdollista.

5.2.3

Valtakirjamenettely

Saman työsuhteen perusteella saatetaan maksaa virheellistä eläkettä kahdesta eri eläkejärjestelmästä. Eläkeasian oikaisun yhteydessä myös vastuu tulevasta ajasta voi siirtyä toiselle eläkelaitokselle. Tällä tavoin muodostuvan liikasuorituksen oikaisemiseksi eläkkeensaajalta on pyrittävä hankkimaan valtakirja, jonka nojalla eläke voidaan suoraan maksaa oikeasta eläkelaitoksesta eläkettä virheellisesti suorittaneelle laitokselle.

Ellei eläkkeensaaja suostu antamaan valtakirjaa, ei eläkelaitos voi kuitenkaan sillä perusteella kieltäytyä maksamasta oikean suuruista eläkettä eläkkeensaajalle. Tällöin virheellisen päätöksen perusteella maksettu aiheeton eläke tai eläkkeen osa on perittävä eläkkeensaajalta takaisin tämän yleiskirjeen ohjeiden mukaisesti.

Yksityisen puolen eläkelaitosten piirissä eläkettä voidaan käsitellä yhtenä kokonaisuutena ja yhden laitoksen maksama suoritus voidaan katsoa toisen laitoksen ennakosuoritukseksi.

5.2.4

Ulosmittaaminen muusta tulosta tai omaisuudesta

Mikäli eläkkeensaajan kanssa ei ole päästy sopimukseen takaisin perittävän eläkkeen kuittaamisesta vastaisista eläke-eristä, tulee eläkkeensaajalle selvittää, että VAKO:n tai eläkelautakunnan lainvoimaisen päätöksen perusteella takaisin perittävä määrä voidaan ulosmitata eläkkeensaajan omaisuudesta tai muusta tulosta kuin eläkkeestä.

Lainopillinen osasto

5.5.1987

Pankkitilillä olevat varat, jotka ovat kertyneet eläkkeistä, ovat eläkkeiden ulomittauskiellosta huolimatta ulosmittaamiskelpoisia. Kukin eläke-erä säilyy ulomittauskiellon piirissä seuraavaan eläkkeen maksupäivään.

Mikäli asia ei ole ollut työeläkejärjestelmän muutoksenhakuvelinten ratkaistavana, eläkelaitoksen on syytä ilmoittaa, että se tulee tarvittaessa hankkimaan asiassa täytäntöönpanokelpoisen ratkaisun, jolla vahvistettu määrä voidaan ulosmitata vastaavalla tavalla.

5.2.5

Maksamismääräysmenettely, lainhaku ja kanne alioikeudessa

Maksamismääräystä haetaan maalla kihlakunnantuomarilta ja kaupungissa raastuvanoikeuden puheenjohtajalta. Tällöin on ilmoitettava asianosaisten nimet ammatit ja asuinpaikat sekä velkojan postiosoite ja liitettävä mukaan eläkelaitoksen päätös ja laskelma takaisin perittävän eläkkeen määrästä sekä näiden jäljennökset. Tuomari antaa eläkelaitoksen maksamismääräyshakemuksesta ilmoituksen, jonka eläkelaitos toimittaa eläkkeensaajalle tiedoksi. Jos asia ei velallisen vastustuksen vuoksi raukea, asianomainen tuomari antaa maksamismääräyksen, joka on heti pantavissa ulosottoon. Samalla eläkkeensaaja yleensä määrätään korvaamaan menettelystä aiheutuneet kohtuulliset kulut eläkelaitokselle. Tästä seikasta olisi hyvä huomauttaa eläkkeensaajalle jo lähetettäessä maksukehoitusta.

Takaisinperinnässä voidaan turvautua myös ulosotonhaltijan luona tapahtuvaan lainhakumenettelyyn. Ulosotonhaltijana on lääninhallitus tai maistraatti. Asian käsittelee sen paikan ulosotonhaltija, jossa velallisella on asunto, taikka jos maksua haetaan ainoastaan kiinteästä omaisuudesta, tämän sijaintipaikan ulosotonhaltija.

Elleivät edellä mainitut menettelyt tuota velallisen vastustuksen vuoksi tulosta, voidaan ryhtyä alioikeudessa tapahtuvaan perintämenettelyyn, jolloin kysymykseen tulee velkomuskanne, jonka perusteena on lainvoimainen eläkelaitoksen päätös.

Jos maksamismääräys raukeaisi velallisen vastustuksen vuoksi tai lainhakumenettely ei todennäköisesti tuottaisi tulosta, saattaa olla tarkoituksenmukaisempaa ryhtyä suoraan ajamaan velkomuskannetta yleisessä alioikeudessa. Myös oikeudenkäynnin yhteydessä eläkelaitos voi vaatia eläkkeensaajaa korvaamaan kohtuulliset oikeudenkäyntikulut.

Lainopillinen osasto

5.5.1987

6. SAATAVAN VANHENTUMINEN

Saatavan yleinen vanhentumisaika on 10 vuotta. Tämän velkoja voi kuitenkin katkaista velkomalla todistettavasti saatavaansa. Vanhentumisaika alkaa kulua erikseen jokaisen eläke-erän osalta maksamishetkestä lukien.

Mainittua yleistä vanhentumisaikaa noudatetaan myös perusteettoman edun palautusta koskevissa asioissa, koska muuta ei ole säädetty. Maksuvirhetapauksissa käytännössä lienee kuitenkin harvoin tilanteita, joissa takaisinperintään voidaan kohtuudella ryhtyä 10 vuoden ajalta takautuvasti.

Päätösvirheiden osalta perinnän takarajaksi muodostuu käytännössä yleensä 5 vuotta, koska tätä vanhempi eläkepäättös voidaan purkaa OK 31 luvun 10 §:n 2 momentin nojalla vain erittäin painavista syistä.

7 KORON TAI ETUUDEN KOROTUKSEN PERIMINEN

Työntekijäin eläkelaki säättää ainoastaan eläkelaitokselle velvollisuuden maksaa viivästysajalta korotusta viivästyneelle eläkkeelle tai muulle etuudelle. Yleisessä korkolaissa on säädetty, että sitä ei sovelleta lakisääteiseen eläkevakuutukseen.

Työeläkejärjestelmässä tapahtuvan takaisinperinnän yhteydessä ei perusteettoman edun saajalta ole perittävä korkoa tai etuuden korotusta. Mikäli takaisinperintää koskeva asia siirtyy yleisen siviiliprosessin puolelle, myös korkokysymyksen ratkaisee yleinen tuomioistuin. Tällöin korkoa yleensä velvoitetaan maksamaan haasteen tiedoksi saannista lukien korkolain mukaan.

8 TYÖTTÖMYYSELÄKE

TEL 4c §:n 6 momentissa on erikseen säädetty perusteettomasti maksetun työttömyyseläkkeen takaisinperinnästä. Lainkohdassa mainituissa tapauksissa eläke voidaan periä takaisin myös kuittaamalla se vastaisista eläke-eristä (kts. ETK:n yleiskirje 13/85).

Tässä yleiskirjeessä käsitellyistä takaisinperinnästä noudatettavasta menettelystä poiketen TEL 4c §:n 6 momentin tarkoittamassa asiassa annettua päätöstä on muutoksenhausta huolimatta aina noudatettava. Eläke-

Lainopillinen osasto

5.5.1987

laitos voi ryhtyä perimään eläkettä takaisin vastaisista eläkkeistä valituksesta huolimatta (TEL 21 § 6 momentti). Eläkkeensaaja on jo TEL 17a §:n perusteella velvollinen ilmoittamaan eläkelaitokselle muun muassa työhön menosta.

Jos kyseessä on muu kuin TEL 4c §:n 6 momentissa tarkoitettu takaisinperintätilanne, menetellään myös työttömyyseläkkeen osalta samoin kuin tässä yleiskirjeessä on eläkkeiden takaisinperinnän osalta annettu ohjeita.

9

TAKAISINPERINTÄ MUISSA ELÄKKEISSÄ

9.1

Kansaneläkelaki

Kansaneläkelain 88a §:n mukaan eläkkeensaajan laiminlyödessä hänelle kuuluvan ilmoitusvelvollisuuden tai antaessa vääriä tietoja ja sen johdosta saadessa mainitun lain mukaista etua aiheettomasti tai määrältään liian suurena tai jos muutoin mainitun lain mukaista etuutta on maksettu aiheettomasti tai määrältään liian suurena, on liikaa suoritettu määrä perittävä takaisin. Jos määrä on vähäinen ja muutoinkin, jos sen myöntämisen tai maksamisen ei ole katsottava johtuneen vakuutetun taikka hänen edustajansa vilpillisestä menettelystä tai törkeästä tuottamuksesta, voidaan kuitenkin perimistoimenpiteistä luopua.

Takaisin perittävä määrä voidaan kuitata vakuutetulle myöhemmin tulevilla eläke-erillä.

9.2

Valtion eläkelaki ja kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelaki

Valtion eläkelain 25 §:n mukaan ja kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain 11 §:n mukaan aiheettomasti maksettu eläkemäärä saadaan periä takaisin myös siten, että se vähennetään vastaisista eläke-eristä. Kulloinkin suoritettavasta eläke-erästä ei kuitenkaan saa vähentää enempää kuin kuudennes siitä eläke-erän osasta, joka jää jäljelle ennakonpidätyksen jälkeen.

Aiheettomasti maksettu eläkemäärä voidaan jättää takaisin perimättä, jos sen myöntämisen tai maksamisen ei ole katsottava johtuneen eläkkeensaajan tai hänen edustajansa vilpillisestä menettelystä.

Lainopillinen osasto

5.5.1987

Jos edunsaajalla on oikeus saada tapaturmavakuutuslain säännöksiin perustuvaa päivärahaa, tapaturmaeläkettä, liikennevakuutuslain nojalla omaan vammaan perustuvaa jatkuvaa korvausta tai sotilasvammalakiin perustuvaa elinkorkoa, voidaan VEL:n mukainen eläke eläkkeiden ja etuuksien yhteensovituksen estämättä suorittaa täysimääräisenä kunnes päivärahan, tapaturmaeläkkeen, elinkoron tai korvauksen määrä on lopullisesti ratkaistu. Tällöin edunsaajan oikeus mainittuihin korvauksiin siirtyy valtiokonttorille eläkkeestä määrättyjen suoritusten johdosta vähennettävää määrää vastaavalta osalta (VEL 16a § ja VPEL 19 §).

10
VEROTUS

Verohallituksen ohjeen (2278/70/84) mukaan eläkkeenmaksaja voi periä takaisin liikaa maksetun eläkkeen nettomääräisenä niin kauan kuin verotusta ei ole vielä toimitettu eikä ennakonpidätystä ole luettu verotuksessa hyväksi. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että eläke voidaan periä takaisin nettomääräisenä verovuotta seuraavan elokuun loppuun saakka.

Periessään eläkkeensaajalta maksetun eläkkeen nettomääräisenä, eläkelaitos saa alentaa lääninverovirastolle tilitettäviä ennakonpidätyksiä samalta kalenterivuodelta tapahtuvan myöhemmän kuukausitilityksen yhteydessä.

Verovuoden jälkeen eläkelaitos voi tehdä lääninverovirastolle hakemuksen aiheettoman suorituksen palauttamiseksi.

Aiheettoman suorituksen palauttamista koskevan hakemuksen tekeminen ei ole mahdollista enää sen jälkeen kun verotus on toimitettu ja ennakonpidätyksen määrä on luettu hyväksi verotuksessa.

Verotuksen valmistuttua eläkkeenmaksajan tulee periä eläke takaisin eläkkeensaajalta bruttomääräisenä. Tällöin eläkkeensaaja voi hakea muutosta häneltä takaisin perityn eläkkeen verotukseen tutkijalautakunnalle tehtävällä muistutuksella tai veronoikaisulla. Veronoikaisu voidaan suorittaa viideltä vuodelta takautuvasti. Eläkelaitoksen tulee takaisinperinnän yhteydessä neuvoa eläkkeensaajaa kääntymään verotoimiston puoleen veronoikaisun saamiseksi.

Jos eläkettä jouduttaisiin perimään takaisin yli viideltä vuodelta, eläkelaitoksen tulee harkita takaisin perittävän määrän kohtuullistamista ainakin siten, ettei takaisin perittävä määrä ylitä eläkkeensaajalle maksetun eläkkeen nettomäärää.